

1. Krótka historia.

1.1. Zagadnienia etymologiczne

Zwrot „przestępstwo paserstwa” – pochodzi od dawnego polskiego „ukrywania” i „przechowywania” słowa te od razu wskazują zasadniczy czynnik opisywanego przestępstwa, mianowicie zatajenie rzeczy, która pochodzi z przestępstwa, (zazwyczaj kradzieży). Według S. Rozenband, nazwa przestępstwa wskazuje na pierwotne ujmowanie jego istoty – niemieckie „*Hehlerei*” - ukrywanie (*helen* – ukrywać), rosyjskie „*ukrywatielstwo*” (ukrywanie), francuskie „*recel*” (ukrywanie) – prawdopodobnie pojęcie to ugruntowało się jeszcze w czasach średniowiecza.

System prawa angloamerykańskiego swoim „*receiving*” (przyjęcie) nawiązuje do prawa rzymskiego i konstrukcji „*receptatio*”, „*reception*” (przyjęcie), w której to jako najważniejszy czynnik paserstwa wskazuje się nie ukrycie, a przyjęcie skradzionej rzeczy.

W Polsce termin „paserstwo” pojawił się stosunkowo późno, bo dopiero na przełomie XVIII i XIX w. S. Rozenbad uważa, że pojęcie paserstwa pojawiło się za sprawą francuskiego „*passer*” oznaczającego przechodzenie. Pojęcie to stosowane było powszechnie w języku potocznym na określenie kupna skradzionej rzeczy, jednak język prawniczy nie znał jeszcze tego określenia. Ówczesnymi odpowiednikami pasera były: „ukrywacz”, „przechowacz”, „przechowywacz”.

Odmienne zdanie na temat etymologii słowa ma natomiast W. Kopaliński, który jego znaczenie wywodzi nie od francuskiego „*passer*”, a od niemieckiego „*Pacher*”, oznaczającego tyle co przemytnik, oraz od niemieckiego czasownika „*paschen*” rozumianego jak czynność polegająca na handlu kradzionymi rzeczami, przemycaniu.

Słownik języka polskiego podaje, że paserem jest osoba, która kupuje, przechowuje lub sprzedaje rzeczy pochodzące z kradzieży.

1.2. Starożytność i średniowiecze

Zasady odpowiedzialności karnej za przestępstwo paserstwa zmieniały się na przestrzeni lat, natomiast karygodność czynu paserstwa zauważono równie dawno, jak karygodność przestępstw takich jak zabójstwo, kradzież czy rozbój.

O obwarowaniu paserstwa karą wspominają najdawniejsze kodyfikacje starożytności, do których można zaliczyć Kodeks Hammurabiego (XVIII w.p.n.e) oraz hinduskie Prawa Manu (*Manu-smryti* – datowane na początek naszej ery). Babiloński Kodeks Hammurabiego łączył paserstwo z kradzieżą, stanowiąc: „niechaj umrze ten kto okrada, co zostało oddane na skład świątyni lub królowi, niechaj umrze ten kto z ręki jego kradzione przyjmie”. Prawo Manu nakazywało karać śmiercią, zarówno złodziei jak i tych którzy ukrywali rzeczy pochodzące z kradzieży.

W najdawniejszym prawie rzymskim od Czasów Ustawy XII Tablic, aż do powstania cesarstwa paserstwo nie tworzyło odrębnego przestępstwa. Zarówno przyjmujący, jak i przechowujący rzeczy pochodzące z kradzieży, traktowani byli na równi ze złodziejami.

Za czasów cesarstwa rzymskiego wydano odrębne prawo w zakresie *receptatores vel receptores*, które początkowo stosowano jedynie do osób dających schronienie rabusiom i złodziejom, a następnie rozszerzono stosowanie na osoby przyjmujące do ukrycia zrabowane lub skradzione rzeczy.

Prawo niemieckie rozciągało pojęcie kradzieży na paserstwo, uważając pasera złodziejem, od V wieku (prawa szczepów germańskich), aż po Zwierciadło Saskie (1220-1235).

Średniowieczne prawo francuskie traktowało paserstwo jako udział w podstawowym przestępstwie kradzieży.

Włoska szkoła prawa dwójako podchodziła do przestępstwa paserstwa – albo w ramach kradzieży jak Francja, albo przewidując odrębną sankcję karną za to przestępstwo. Statuty włoskie (XII – XVI w.)

coraz częściej wspominają o paserstwie. Niektóre z nich wzorując się na prawach starolongobardskich, za ukrywanie skradzionych rzeczy wyznaczają samodzielną karę pieniężną, uzależniając jej wysokość od wartości tych rzeczy.

W kanonicznych pomnikach prawa średniowiecznego m.in. *Bartolus de Saxoferrato* czy *Albertus Gandinus* za paserstwo uważali pomoc sprawcy po dokonaniu przez niego przestępstwa, m.in. dlatego, że prawo kanoniczne nie wykształciło ogólnego pojęcia paserstwa. W praktyce kupujących i ukrywających skradzione rzeczy uważano za złodziei, zasadniczo ze względów moralnych i etycznych.

1.3. Wieki XVI-XIX

Pierwsze wzmianki dotyczące przestępstwa paserstwa w prawie niemieckim pochodzą z roku 1532, kiedy to zaczął obowiązywać Kodeks Karny *Constitutio Criminalis Carolina*, w artykule 40 zatytułowanym jako pomoc udzielana złodziejom. Paserstwo polegało na pomocy w ukryciu skradzionego mienia, i w tym zakresie wyodrębniono już indywidualną karę za pomoc sprawcy głównemu do dokonaniu kradzieży.

Kolejną wzmiankę odnaleźć można w Kodeksie Pruskim z 1620 r., który przewidywał paserstwo jako odrębne przestępstwo, stanowisko to zostało utrzymane w saskim Reskrypcie Królewskim z 1721 r. oraz saskim Mandacie z 1723 r.

Wiek XVIII przyniósł kolejne Kodeksy Karne takie jak: bawarski *Codex Iuris Bavarici Criminalis* z 1751 r., austriacki *Constitutio Criminalis Theresina* z 1768 r. oraz *Landrecht* Pruski z 1794 r., wszystkie wymienione wyżej źródła ujmowały paserstwo jako odrębne przestępstwo, niezależne od przestępstwa głównego, co pozwalało na różnicowanie odpowiedzialności karnej i karanie złodzieja i pasera w sposób indywidualny.

Monteskiusz dopiero w XVIII wieku wykazywał konieczność wprowadzenia do prawa francuskiego odrębnej sankcji za paserstwo, przeciwstawiając się pogładowi który na równi traktował pasera ze złodziejem. Niestety jego stanowisko nie miało wpływu na późniejsze kodyfikacje, które w dalszym ciągu traktowały paserstwo jako udział w przestępstwie głównym.

W prawie rosyjskim aż do 1847 r. czyli uchwalenia Kodeksu Kar Głównych I Poprawczych zrównywało paserstwo z kradzieżą. Przełom nastąpił dopiero w roku 1903, kiedy to zakwalifikowano je jako odrębne przestępstwo stanowiące przejaw nieuczciwości majątkowej.

2. Paserstwo w obecnym kodeksie karnym.

2.1. Przestępstwo z art. 291 §1 k.k. – tzw. paserstwo umyślne – typ podstawowy

Paserstwo umyślne uregulowane w art. 291 § 1 Kodeksu karnego z 1997 roku, stanowiąc typ podstawowy przestępstwa paserstwa otrzymało następujące brzmienie:

„Art. 291 § 1. Kto rzecz uzyskaną za pomocą czynu zabronionego nabywa lub pomaga do jej zbycia albo tę rzecz przyjmuje lub pomaga do jej ukrycia, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.”

Paserstwo określone w art. 291 § 1 k.k. jest przestępstwem o alternatywnie określonych formach działania sprawczego, Formy działania przyjmują następujące postaci:

- nabycie przez sprawcę rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego,
- udzielanie pomocy do jej zbycia,

- przyjęcie rzeczy uzyskanej za pomocą czynu zabronionego,
- udzielenie pomocy w jej ukryciu.

Wypełnienie jednej z wymienionych w tym przepisie czynności prowadzi do zrealizowania znamion owego przestępstwa, natomiast wypełnienie kilku z nich lub wszystkich w odniesieniu do tej samej rzeczy nie skutkuje przyjęciem wielości przestępstw, a stanowi jednorazową realizację znamion tego typu czynu zabronionego .

2.2. Typ uprzywilejowany – art. 291 § 2 k.k. - wypadek mniejszej wagi

Kodeks karny z 1997 r. przewiduje uprzywilejowany typ przestępstwa paserstwa – wypadek mniejszej wagi. Wspomniany powyżej uprzywilejowany typ przestępstwa paserstwa, nieznany był ustawie karnej z 1969 r. umiejscowiony w art. 291 § 2 k.k. stanowi, iż:

„Art. 291 § 2. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku”.

Konstrukcja dyspozycji przepisu art. 291 § 2 k.k. nie zawiera żadnych dodatkowych uzupełniających znamion. Ustawodawca pozostawił doktrynie i orzecznictwu określenie elementów charakteryzujących wypadek mniejszej wagi.

2.3. Typy kwalifikowane – art. 294 § 1 i §2 k.k.

Wyróżnione zostały dwa typy kwalifikowane przestępstwa paserstwa:

„§ 1. Kto dopuszcza się przestępstwa określonego w art. 278 § 1 lub 2, art. 284 § 1 lub 2, art. 285 § 1, art. 286 § 1, art. 287 § 1, art. 288 § 1 lub 3, lub w art. 291 § 1, w stosunku do mienia znacznej wartości, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10. § 2. Tej samej karze podlega sprawca, który dopuszcza się przestępstwa wymienionego w § 1 w stosunku do dobra o szczególnym znaczeniu dla kultury”.

3. Statystyki.

3.1. Sprawcy

Sprawcy skazywani za przestępstwo paserstwa to najczęściej mężczyźni, kawalerowie, w wieku od 21 – 30 lat, z co najwyżej średnim wykształceniem, bez wyuczonego zawodu ale za to posiadający na co dzień stałą pracę;

Najczęściej karani są sprawcy, którzy nabyli używaną rzecz (64,3% skazań, podczas gdy za zbycie, sprzedaż, oferowanie do sprzedaży czy też rozpowszechnianie to jedynie ok. 4%);

Najczęściej skazywani byli sprawcy działający zdaniem sądu z zamiarem bezpośrednim, a uzasadnieniem przyjęcia u sprawcy takiej a nie innej strony podmiotowej w momencie dokonywania czynu są najczęściej okoliczności o charakterze przedmiotowym.

3.2. Praktyka sądów.

Okoliczności, związane ze sprawą, które sądy najczęściej biorą pod uwagę przy określaniu dokonanego przez sprawcę czynu, to, między innymi: sposób dokonania transakcji, cena, powtarzalność sytuacji.

W prawie 86,5 % spraw zapadają wyroki skazujące w tym w 64,3 % na karę pozbawienia wolności.

Trudności dowodowe związane z paserstwem.

3.3. Przedmiot paserstwa.

Przedmiotem czynności wykonawczej przestępstwa paserstwa w aktualnym stanie prawnym, ale identycznie jak w Kodeksie karnym z 1969 r. jest wyłącznie „rzecz uzyskana za pomocą czynu zabronionego”. Kodeks karny z 1997 r. nie podaje jasnej definicji rzeczy. Wykładnia dokonywana jest głównie na podstawie przepisów Kodeksu Cywilnego - a konkretnie na podstawie art. 45 k.c. stanowiąc, że rzeczami są tylko rzeczy materialne. Przedmiotem wykonawczym przestępstwa paserstwa mogą być nie tylko rzeczy ruchome, nieruchomości również – warunkiem jest że musi zostać wypełnione znamię nielegalnego pochodzenia.

A w rzeczywistości najczęściej są to telefony komórkowe, Sprzęt elektroniczny lub narzędzia, samochody (części samochodowe) oraz wiele wiele innych...